

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta

Obor řízení

Uchazeč

Pracoviště uchazeče, instituce

Habilitační práce

Oponent

Pracoviště oponenta, instituce

Fakulta sociálních studií

Politologie

Mgr. Michal Pink, Ph.D.

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

Teritoriální homogenita a heterogenita českých senátních voleb 1996 - 2016

doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

Filozofická fakulta University Palackého v Olomouci

Předložená habilitační práce se zabývá tématem, které nepatří k mainstreamu českého politologického výzkumu, ani zdejšího výzkumu v oblasti volebních studií. Senátní volby stojí poněkud stranou převládajícího zájmu českých badatelů a prací, které se jim věnují, vzniklo dosud nesrovnatelně méně než těch, které se soustředí na volby do Poslanecké sněmovny. V tomto smyslu považuji volbu tématu za velmi dobrou.

Nevelká četnost odborných prací cílících na české senátní volby nevychází jen z menší atraktivnosti těchto voleb, ale taktéž z jejich složitější analytické uchopitelnosti. Analýza silně personalizovaných voleb do kolektivního zastupitelského orgánu, zvláště je-li zaměřena na vysvětlení vzorců volebního chování, je metodologicky, teoreticky, ale i datově nesnadno realizovatelná. To do jisté míry potvrzuje i habilitantova práce, která je nucena se s podobnými problémy taktéž vypořádat.

Michal Pink se věnuje voličskému hlasování v českých senátních volbách zejména z teritoriálního pohledu, což vede i k jasné volbě používaných dat. Pracuje s regionálně agregovanými volebními výsledky na úrovni jednotlivých obcí a spolu s nimi v některých částech práce využívá i další socio-ekonomické ukazatele agregované na stejné úrovni.

Síla této práce spočívá v její datové základně a v úsilí, které autor musel vyvinout při konstruování tak velkého množství analytických úloh. Analytické postupy (indexy, modely, deskriptivní přehledy) musely být nesčetněkrát replikovány a poté sumarizovány za účelem jejich prezentace v textu. Oceňuji, kolik různých analýz musel autor provést a poté je zpracovat do přehledné podoby v práci. Stejně tak oceňuji jistou míru invence, kterou musel autor projevit, neb, jak již bylo zmíněno, dané téma není zpracovávané a vyžadovalo originální přístup, který nebylo možné pouze replikovat z jiných výzkumů.

Avšak právě výše zmíněné klady s sebou přinesly i některé z problémů, které se v práci objevují a které se dále pokusím nastínit. Tyto problémy shrnuji do čtyř oblastí.

Prvním problémem jsou některá apriorní východiska práce, která ale stejně dobře mohla představovat cíle práce a mohla být v práci testována a ověřována. Autor rozdělil území ČR do tří geografických celků (městské aglomerace, Čechy a Morava). Jedná se o kombinaci urbánního a historického kritéria. Svě apriorní rozhodnutí opírá o svůj předchozí výzkum krajských voleb a o podobný přístup jiných dvou českých badatelů. Čtenář je tak hned na

počátku znepokojen, že na místo, aby výsledkem práce bylo nalezení podobností a odlišností mezi určitými oblastmi ČR (práce se jmenuje Teritoriální homogenita a heterogenita...), si práce ve skutečnosti a priori stanovuje tři regiony, mezi kterými zkoumá rozdíly volebních výsledků stran. Chybí zde jakákoli empirická opora pro vymezení těchto regionů. Chybí zde diskuse nad tím, zda jsou závěry z jiných typů voleb (krajských) přenositelné také na volby senátní. Nesetkáme se zde ani s diskusí nad tím, proč autor pro svou práci nezvolil jiné regiony, u kterých již byl prokázán silný vliv na varianci volebního chování, např. Sudety, Praha společně s vnitřním pásem Středočeského kraje apod.

To, co se stalo východiskem práce, mohlo být jedním z jejích hlavních zjištění. Autor mohl využít některé z mnoha typů seskupovacích analýz, případně faktorových analýz, či jejich kombinace. Dost pravděpodobně by se však nedobral ke stejně vymezeným regionům. Svě a priori vymezené regiony přitom nemusel opustit zcela, ale mohl je srovnávat s oblastmi, které vygeneroval pomocí statistické analýzy. Bylo by zajímavé sledovat, který z přístupů by vedl k nalezení větších homogenit uvnitř a heterogenit mezi jednotlivými oblastmi.

Podobný apriorní přístup ke struktuře analýz můžeme vidět v rozdělení senátních kandidátů podle stranických skupin. Řada z těchto skupin stran je sice logických a vychází z předchozího výzkumu jiných typů voleb. Opět bych ale považoval za přínosnější, pokud by takovéto seskupení bylo spíše výsledkem analýzy, než jejím východiskem. Co nás opravňuje očekávat, že vzorce, které fungují na úrovni voleb prvního řádu, budou stejným způsobem a se stejnou intenzitou působit v silně personalizovaných volbách druhého řádu, tedy v senátních volbách? Opět jako v předchozím případě předesílám, že nebylo třeba strany a jejich skupiny apriorně zahrnout, ale bylo možné je konfrontovat s výsledky empiricky/statisticky zjištěných skupin kandidátů. Příkladem může být skupina „populistických“ stran kam autor řadí kandidáty Úsvitu, ANO a VV. Podařilo se mu ale opravdu prokázat, že takovéto spojení kandidátů dává v kontextu výsledků senátních voleb smysl?

Druhý problém vidím ve způsobu aplikování teorie. Práce pracuje s teorií poměrně minimalisticky. Přesněji řečeno, zvolená teorie konfliktních linií je se samotnou analýzou pouze minimálně provázána. Volba právě této teorie působí spíše jako bezradné řešení hrozící absence teoretických východisek, než jako sebevědomý pokus podrobit ji kritickému testování. Ostatně teorie, která původně vznikla proto, aby vysvětlila vznik stran v 19. století, se (zdaleka nejen) v této práci (ne)stává nosnou teorií pro vysvětlování volebního chování ve 21. století. Navíc, opět připomínám, děje se tak v kontextu silně personalizovaných voleb druhého řádu. Teoretická východiska mohla být dost jiná. Dokonce si umím představit i přístup, při kterém by autor mohl pojmout práci jako a-teoretickou, s ambicí realizovat prvotní explorativní výzkum. Bezťak v této práci nejsou testovány hypotézy vycházející z uvedené teorie.

Třetím problémem je z mého pohledu příliš velký důraz na dílčí analýzy a malá schopnost poznatky z velkého množství jednotlivých analýz syntetizovat. Jak již bylo zmíněno výše, autor realizoval velké množství dílčích statistických analýz. Ty detailně popisuje a poměrně detailně se jim věnuje při jejich popisu. Práce tak ve stěžejních analytických kapitolách 9 a 13 získává téměř až stereotypně deskriptivní charakter. Analýzy, které měly ambicí komplexně vysvětlit varianci volebních výsledků v senátních volbách, však proběhly pouze v devíti obvodech... Navíc pro každého kandidáta zvlášť. Schází zde pokus o komplexní model, nebo o nějakou jinou formu celkového analytického vysvětlení. Řadu dílčích závěrů z jednotlivých analýz se daří autorovi syntetizovat a přesvědčivě zobecnit jen z části. To má být cílem např. 15. kapitoly, jejíž rozsah necelých pěti stran však nedává pro kvalitní syntézu a diskusi závěrů příliš velký prostor.

Posledním, čtvrtým problémem práce jsou některé kapitoly, které příliš nezapadají do její výzkumné osy a vedou k tematickým odbočkám. Ty jsou však příliš stručné na to, aby představovaly plnohodnotné analýzy. Kapitoly 3, 5, 10, 12 by z práce mohly být vypuštěny a ta by na kvalitě neztratila. Ostatně tyto kapitoly mají obvykle jen dvě strany.

Další poznámky jsou spíše dílčí. Mám pochybnosti o smyslu a způsobu využití tří indexů NN-RR, NN-NR a NR-NN ve třech regionech (města, Čechy a Morava). Zatímco NN-NR v čase variuje velmi málo, zbylé dva ukazatele sice variují velmi silně, ale obvykle velmi podobně, nebo téměř shodně. Rozdíl mezi NN-RR a NR-RR roste hlavně ve městech, někdy mírně roste i na Moravě, nejméně však v Čechách. Důvodem může být patrně i fakt, že agregovaný volební výsledek za Čechy se celostátnímu výsledku za ČR bude logicky (vzhledem k počtu voličů) nejvíce blížit, za Moravu méně a za města nejméně. A zde narážíme na podstatu konstruování těchto indexů. Rozdíly mezi indexy tak nemusí ukazovat jen na odlišné vzorce volebního chování, ale třeba i na rozdílnou velikost regionů, která není nijak kontrolována.

Grafy tří indexů NN-NR, NN-RR, NR-RR (str. 47-82) mohly být strukturovány jinak. Autor ukazuje pro každý region zvlášť jeden graf zobrazující tyto tři různé indexy. Pro čtenáře by mohlo být mnohem zajímavější, pokud by každý graf obsahoval vždy jen jeden typ indexu, který by v něm však byl zobrazen zvlášť pro tři regiony a celou ČR. Jinými slovy, bylo by smysluplnější převrátit strukturu grafů. Pak by bylo možné skutečně srovnávat vytyčené regiony mezi sebou.

Popis tabulek na str. 52 se poněkud rozchází s jejich obsahem. Dále nepovažuji za přesvědčivé tvrzení, že pro KDU-ČSL je rozmístění její regionální voličské podpory „nepříznivou okolností“ (str. 54). To je v kontextu většinového systému velmi odvážné tvrzení.

Jsem si vědom toho, že jsem byl ve svém posudku poměrně kritický. Na druhé straně nelze přehlédnout, že práce má své zřejmé kvality, z nichž některé jsem zmínil již v úvodu svého posudku. Osobně se domnívám, že mé kritické poznámky by neměly být vnímány jako diskvalifikující, ale spíše jako podněty k další diskusi, případně k další analytické práci.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

Na místo dotazů by bylo vhodné, aby se habilitant vypořádal s hlavními připomínkami formulovanými v posudku. Habilitant by měl obhájit svůj postup, který je mu v posudku vytýkán.

Závěr

Habilitační práce Michala Pinka “Teritoriální homogenita a heterogenita českých senátních voleb 1996 – 2016“ *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Politologie.

V Olomouci dne 22. 4. 2018

podpis